

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Кафедра теорії та методики початкової освіти

Лавренова М.В.

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
З КАЛІГРАФІЄЮ: МЕТОДИЧНІ
РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО РОБОТИ НАД
КОМІКСАМИ НА УРОКАХ МОВНО-
ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ**

для студентів денної форми навчання спеціальності
013 «Початкова освіта» ОС «молодший бакалавр»

Мукачево
МДУ 2020

УДК 37.016:811.161.2:003.077:82-91:741.5(072)(075.8)

Розглянуто та рекомендовано до друку науково-методичною радою Мукачівського державного університету протокол № 6 від 22 грудня 2020р.

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри теорії та методики початкової освіти (протокол № 6 від 9 листопада 2020 р.)

Укладач

Лавренова М.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики початкової освіти

Рецензент

Фенцик О.М. – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту МДУ

Методика навчання української мови з каліграфією: Методичні рекомендації до роботи над коміксами на уроках мовно-літературної освітньої галузі для студентів денної форми навчання спеціальності 013 «Початкова освіта» ОС «Молодший бакалавр» / *укладач* М.В.Лавренова. – Мукачево: МДУ, 2020 – 50 с. (1.9 друк.арк.)

М 54

Навчально-методичне видання побудоване відповідно до навчального плану підготовки майбутніх учителів початкової школи в ЗВО. Посібник містить систему коміксів, завдань та запитань для використання на уроках мовно-літературної освітньої галузі, які допоможуть учням нетрадиційним способом здобувати нові знання, вміння, навички, що сприятимуть розвитку комунікативної компетенції.

Для студентів спеціальності 013 освітнього ступеня «Молодший бакалавр» денної форми навчання, вчителів-практиків, методистів.

© МДУ., 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОМІКС»	6
ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КОМІКСІВ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	8
МЕТОДИКА РОБОТИ НАД КОМІКСАМИ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	9
ПІДВИЩЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ УЧНІВ НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМІКСІВ	18
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46

ПЕРЕДМОВА

Сучасна шкільна освіта переживає процес активних змін, викликаних низкою об'єктивних передумов. Серед них особлива роль належить новим поколінням дітей, які народилися і виростили в умовах цифрового повороту. Мислення і сприйняття інформації трансформувалися і вимагають нових методів навчання. З іншого боку цифровий поворот створив умови, в яких учитель більше не є ключовим джерелом інформації, він виконує роль тьютора в освіті. Молоде покоління, яке виростило в таких умовах не мало можливості навчитися вдумливо, наполегливо працювати з великими текстовими або інформаційними ресурсами. Вони з легкістю і бажанням вловлюють короткі, ємні, яскраві вирази, і з сумом дивляться на об'ємний текст без картинок. Вчителю необхідно старанно продумати не лише зміст, але й форми проведення уроку. Він повинен бути живим і захоплюючим, але й водночас цікавість не повинна приховати головного – пізнавальної цінності уроку. Один із шляхів – використання ілюстрованого матеріалу, зокрема коміксів.

Сьогодні комікси все більше перетворюються на ефективну навчальну методику, коли дітям цікаво не лише читати, а й створювати їх. У такому випадку вони стають зручною формою комунікації та відкривають якісно новий підхід до інтерналізації інформації. Це новаторський вид мистецтва з вагомим етичним, культурним, аксіологічним, гуманітарним і педагогічним потенціалом.

Зокрема, змістова лінія «Досліджуємо медіа» Типової освітньої програми [21] розробленої відповідно до нового Закону України «Про освіту» [5] та Державного стандарту початкової освіти [4] передбачає формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її, створювати прості медіа продукти; висловлювати свої думки й почуття з приводу

перегляду простих медіапродуктів. Медіатексти – фото (світлина), книжка, малюнок, фотоколаж, дитячий журнал, комікс, листівка, стіннівка, реклама, афіша, мультфільм, SMS-повідомлення, комп'ютерна гра.

Комікс має велику практичну цінність в процесі навчання, тому його активно використовують в зарубіжних школах. В освітній системі нашої країни даний досвід починають активно переймати, і втілювати, особливо на уроках мовно-літературної освітньої галузі. Використання коміксів на уроках в початковій школі – це додаткова можливість урізноманітнити їх та матеріал підручника. Підбір коміксів, убудовування в програму і план уроку – це нелегка справа, адже вона вимагає додаткового часу від учителя, зате викликає у школярів розумове напруження і бажання висловити свої ідеї, а значить, включатися в процес навчання говоріння, читання, письма, аудіювання.

Комікси є дуже цікавими для розвитку дітей оскільки: володіють мотиваційним ефектом, мають велику ефективність, являють собою якісну подачу матеріалу. У процесі роботи над коміксами в учнів включається в діяльність слуховий та зоровий аналізатори. Учні аналізують, виокремлюють, співставляють, виділяють головне, вилучають непотрібне, змінюють, мислячи нестандартно та творчо.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «КОМІКС»

Саме слово «комікс» з'явилося на початку ХХ століття в Америці від слова comic (англ. «смішний»), проте його визначення дав в кінці того ж століття коміксист і дослідник Скотт МакКлауд в своєму коміксі-дослідженні *Understanding Comics* [13]. Варто відзначити, що в різних країнах використовується різна назва коміксів: в Японії комікс зветься мангою, в Китаї – маньхуа, в Кореї – манхва, у Франції – БД (фр. *bande dessinée* – «мальована стрічка»), в Італії – фуметто. Так як подібностей між ними більше, ніж відмінностей, далі ми будемо вживати слово «комікс» в якості визначення цього виду мистецтва.

Отже, згідно з визначенням МакКлауд, «Комікс – це ілюстративні та інші зображення, зіставлені поруч в продуманій послідовності для передачі інформації і / або отримання естетичного відгуку від глядача» [13]. Дане визначення не залежить від стилю зображення, його якості або теми історії, її жанру, спрямованості на конкретну цільову аудиторію читача. Також воно не заперечує використання будь-якого матеріалу для створення коміксу: акварель, гуаш, темпера, олівець, комп'ютерні графічні редактори, фотографія – все перераховане може бути використано для створення коміксу.

Комікс може містити в собі текст або не мати його зовсім. Як ми бачимо, немає і прив'язки до формату: комікс може бути опублікований на одній сторінці в газеті, мати сто або тисячу сторінок, мати м'яку або тверду обкладинку, або спочатку мати веб-формат чи бути намальованим на стіні вуличними графіті-художниками.

Скотт Макклауд [13], американський художник і дослідник коміксу, та Уїлл Айснер [1], один з «батьків» графічного роману, визнають, що комікс є новим і самостійним видом світового мистецтва, який поєднує в собі літературні і художні риси. Уїлл Айснер характеризує комікс як

«послідовне мистецтво». Він стверджує, що послідовність зображень трансформуються в щось нове, на витвір мистецтва. Визначення Уїлла Айснера в повному обсязі розкриває сутність поняття коміксу, так як послідовним мистецтвом можуть бути, наприклад, анімація або графічна схема, які істотно відрізняються від коміксу [1].

В анімації послідовність кадрів представлена тимчасовим відрізком і проектується на фіксований простір, наприклад, на екран або полотно, а зображення коміксу статичні, обмежені рамками і займають різне положення.

Таким чином, коміксу даються різні визначення залежно від наукових і практичних інтересів дослідників, які прагнуть відобразити суть явища. Здебільшого визначення схожі і зводяться до характеристики змісту і структури коміксу.

Отже, комікс – історії в малюнках, які вдало поєднують літературу та образотворче мистецтво; особливе соціокультурне явище, пов'язане з особливостями сучасних інформаційних процесів [3]. Його статус закріплено сьогодні в тлумачних словниках, його значущість підкреслюється як зверненням до нього окремих представників різних галузей науки, так і створенням міждисциплінарних дослідницьких груп, що ставлять перед собою завдання його комплексного вивчення. Також комікси унікальні тим, що за їх допомогою можна презентувати будь-які художні твори, незалежно від їхньої тематики та часу створення.

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ КОМІКСІВ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Комікси як педагогічний засіб сприяють оптимізації процесу навчання. Їх використання має вагомі переваги [12]:

1. Вони сприяють вирішенню проблеми масовості в навчанні. Телебачення, Інтернет-ресурси дозволяють одному вчителю здійснити з коміксами такі види навчально-виховної діяльності, як пояснення, демонстрація і навіть керування великою аудиторією.

2. Комікси здатні індивідуалізувати освітній процес. Формування мовленнєвих умінь і навичок відбувається в учнів непропорційно, що залежить від їхніх імітаційних здібностей, пам'яті, присутності музичного слуху, порогу втоми, ступеня мотивації. Працюючи індивідуально з коміксами, слабкий учень здійснить більше повторень, а сильний учень раніше перейде до наступної справи.

3. Малюнки здатні забезпечити стовідсоткову активність учнів. У звичайних умовах освітнього процесу можливі паузи; працюючи з коміксами, всі учні постійно зайняті виконанням усних вправ або аудіюванням.

4. Комікси надають можливість організувати самостійну роботу учнів при формуванні вмінь і навичок усного мовлення. Школярі отримують завдання на роботу з коміксами й самостійно виконують його (прочитати текст коміксів, відповісти на запитання, співвіднести графічний і текстовий матеріал тощо). Усе це учні роблять незалежно від учителя.

5. Малюнки краще, ніж будь-які засоби навчання й виховання, здатні реалізувати золоте правило дидактики – наочність. При цьому доречно її представити. Особливе значення має наочність, яка знаходить своє відображення в найкращих зразках друкованої продукції.

6. Комікси надають можливість більш ефективно організувати навчання аудіюванню на уроках української мови.

МЕТОДИКА РОБОТИ НАД КОМІКСАМИ НА УРОКАХ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Учні з нетерпінням чекають таких уроків, де присутні зорові образи, адже зорове сприйняття є для більшості школярів домінантним. У процесі роботи над коміксами в учнів включається в діяльність слуховий та зоровий аналізатори. Учні аналізують, виокремлюють, співставляють, виділяють головне, вилучають непотрібне, змінюють, мислячи нестандартно та творчо [8].

Існує три етапи роботи з коміксами [14, 17]:

- 1) перед переглядом;
- 2) під час перегляду;
- 3) після перегляду.

Для того щоб зробити перегляд коміксів більш цілеспрямованим, учитель має заздалегідь поставити перед учнем конкретне завдання – наприклад, намагатися визначити основну думку конкретного коміксу; виховний аспект – висловити своє ставлення до головного героя і другорядних персонажів, до їхніх дій та ін.

З метою створення сприятливих умов для розуміння змісту коміксів і дикторського тексту до нього вчитель може зупинитися на назві коміксу, розтлумачити його значення.

Перший етап роботи передбачає граматичні та лексичні вправи для того, щоб підготувати учнів до нової теми, ситуацій, які виникають далі. Учитель може підготувати запитання, на які учні мають відповісти під час перегляду коміксів. На нашу думку, перевага цього виду діяльності полягає в тому, що учні, переглядаючи комікси, аналізують і виділяють потрібну інформацію. Учителю треба передбачити й попередити школярів, що вони мають запам'ятовувати, а не записувати відповіді на запитання, щоб не пропустити іншої інформації. Існує багато різноманітних вправ і видів діяльності, які можуть бути використані після перегляду (або

читання) коміксів. Учні можуть обговорити основні або деякі питання, їм можна запропонувати написати в тезах почуте й побачене, написати листа деяким персонажам, нарис, есе, статтю з відповідної теми. Таким чином, комікси є ефективним стимулом для диспуту, письма, продуктивної діяльності на уроках української мови та літературного читання.

У роботі з учнями вчителі використовують різні види діяльності з коміксами, що мають навчальний та виховний аспекти. Це може бути переказ змісту коміксів, відповіді учнів на загальні, спеціальні запитання вчителя, перелік окремих предметів та явищ при повторній роботі, складання плану з переказом на наступному занятті, поділ коміксів на основні частини з подальшим їх називанням та інші.

Перед переглядом чи читанням коміксів доречно провести підготовчу роботу, роз'яснити мету й завдання. На уроках української мови та літературного читання можна використовувати комікси, де навмисно друкуються лексичні або граматичні помилки, порушена послідовність, або відсутні певні елементи; тоді алгоритм дій педагога й учнів – виправити слова й цифри, відновити послідовність дій, доповнити відсутні елементи.

Корисною є лексична робота над темою, словами, текстом коміксів, коли можна запитати в учнів усі відомі слова за темою обраної пісні до коміксів, записати слова на дошці, написати текст, вживаючи якомога більше таких слів, переглянути комікси. Цікавим є перегляд без звукового супроводу, коли вчитель дає тільки початок деяких фраз пісні. Учні доповнюють текст, посилаючись на побачене, перечитують запропоновані тексти, переглядають комікси зі звуком.

Ще один вид діяльності – інтерв'ю, де учням можна підготувати перелік запитань до виконання коміксів. Один із учасників виконує роль художника, автора коміксів, а інші ставлять йому запитання. Останнім видом роботи можуть бути листи, де обираються найбільш вдалі варіанти коміксів, які найбільше сподобалися читачам. Вдячні учні пишуть листи

найкращим авторам коміксів, дякують їм, надсилають власні сценарії, просять у них фото або афішу з автографом.

До елементів контексту, які посилюють та увиразнюють емоційно-експресивне мовлення персонажів, належать: вигуки, вказівні займенникові прикметники, лексичні повтори; синонімічні ряди, антонімічні пари, порівняльні звороти, індивідуально-авторські метафори, трансформовані фразеологічні одиниці; типові синтаксичні позиції: звертання, означення; особливе інтонаційне оформлення діалогічного мовлення із залученням паралінгвальних засобів (жестів, міміки, символів, шрифтів). Діалогічне мовлення коміксів щільно насичено вигуковими одиницями. На думку багатьох дослідників, вигуки мають лише емоційне значення. Їхнє використання у мовленні зазвичай супроводжується оцінними лексемами, взаємодія з якими підсилює експресивність висловлення. Вигукові елементи є оповісниками того, що мовець певним чином психологічно налаштований. Вони не називають емоцій, які володіють людиною, а лише натякають на її стан [9].

Розглянемо можливості урізноманітнення навчальної діяльності за допомогою коміксів, це [11]:

1. Твори в картинках. Учні доповнюють малюнками свій твір або дають ілюстровану оцінку прочитаного твору.

1. Біографія в картинках. Молодші школярі можуть описати життя відомої історичної особистості, проілюструвавши її фотографіями, малюнками, коментарями.

2. Виконання учнівських проектів. Спочатку комікси – це іронічний жанр. Трохи іронії в учнівських проектах не зашкодить. Іноді занадто серйозна подача представленої теми проекту втрачає увагу слухачів.

3. Складання текстів до коміксів. Учитель готує відеоряд (малюнки, фотографії), об'єднані однією темою. Учні готують до них тексти.

4. Можна ускладнити завдання. Відеоряд представляється без теми. Учні, ознайомившись, з зображеннями, самі придумують назву і підписують сюжети.

5. Словничок. Не просто написати визначення терміна, а скласти до цього визначення комікс.

6. Ілюстрація пам'яток, норм і правил. Правила поведінки в школі, в їдальні, на вулиці і т.д.

7. Звіт про проведений захід. Можна підготувати фотозвіт з текстовим супроводом після походу чи екскурсії.

8. Відсутні кадри. У коміксі кілька кадрів видалені. Учні повинні відновити кадри, продумати логічні ланцюжки між ними.

9. Вписати пропущені слова або репліки. Ця вправа мотивує до творчості і, крім того, вимагає застосувати як знання граматики, так і лексики.

10. Розставити репліки або картинки в правильному порядку. Вправу можна виконувати як самостійно, так і в групах. На уроках учні з цікавістю читають та переказують репліки героїв і заодно змагаються, хто розставить картинки в правильному порядку найшвидше.

11. Прочитати комікс і відповісти на питання. В цьому випадку комікс по суті замінює звичайний текст, який можна аналізувати, відповідати на питання і виконати вправи після прочитання.

12. Написати відповідь на репліку у вигляді есе. Писати звичайні твори на задану тему нудно, набагато веселіше написати відповідь на репліку одного з героїв коміксу.

13. Інші завдання: дати новий заголовок, описати героїв, придумати своє закінчення історії коміксу, робота з лексикою, граматиною, пунктуацією і стилістикою тексту, як приклад – наказовий спосіб вираження, використання вигуків, театралізація змісту коміксу та ін.

Комікси як вид навчальної діяльності можна використовувати на будь-якому етапі уроку та у якості мовної та мовленнєвої діяльності учня. Вони дозволяють:

- розповісти складну історію за декількома зображеннями;
- надавати коментарі та власні оцінки щодо подій, явищ тощо;
- активувати лексичні одиниці теми;
- унаочнити типові персонажі та характери, їх поведінку для створення комунікативних ситуацій;
- показати соціокультурні аспекти в дії.

Наприклад, групова робота «Мова ілюстрації» [14, с.104-105].

Вчитель об'єднує дітей в групи. Кожна група отримує картки з невеликими текстами на одну тему, але різного художньо-емоційного забарвлення. Крім того, групи отримують роздруковані малюнки або фотографії, які можуть проілюструвати ці тексти.

Завдання: прочитати отриманий текст. Розглянути малюнки/фотографії. Вибрати ті, які можуть проілюструвати саме ваш текст. Пояснити, які саме деталі ілюстрації найбільше відповідають змісту тексту.

Після відповідей дітей, вчитель задає підсумовуючі питання:

- Навіщо додавати ілюстрації до тексту?
- В цій справі вони вам допомогли чи ні більш емоційно сприйняти зміст?
- Які ілюстрації вам більше подобаються – мальовані чи фотографії?
- Чим би ви ілюстрували (малюнками чи фотографіями) казки? Вірші? Байки? Наукові твори?
- Чи бувають ілюстрації в дорослих книжках?
- Чи доводилось вам ілюструвати тексти? В чому труднощі? Що сподобалось?

– Чи всі твори були так проілюстровані художниками, як ви уявляли картинку при читанні?

– Чи хотілось вам щось змінити?

– Про що ви можете дізнатися, розглядаючи ілюстрації перед читанням твору?

– Чи можете ви за ілюстрацією визначити характер героя? Як художник вам допомагає це зробити?

– Які ще твори може доповнити ілюстрація? Як можна ілюструвати музичний твір?

Діти доходять висновку, що ілюстрація – це зображення, що супроводжує текст літературного чи музичного твору, газетної статті тощо з метою полегшення для читача/слухача візуалізації змісту.

Інтерактивне спілкування [14, с.106].

Вчитель пропонує учням переглянути кілька журналів з коміксами (зі шкільної бібліотеки, з домашньої бібліотеки учнів, придбаних у книгарнях або у поштовому відділенні тощо).

– В чому основна різниця між книжкою з ілюстраціями і коміксом?

Діти доходять висновку, що при ілюструванні книги багато тексту і трохи малюнків, а в коміксах навпаки – багато малюнків і трохи тексту.

«Створюємо комікс» [14, с.107].

Створити власний комікс в такому віці ще важко, тому є сенс спочатку запропонувати закінчити роботу над певною заготовкою. Вчитель пропонує учням об'єднатися в групи. Кожна група отримує роздрукований варіант коміксу (сюжетних малюнків), в яких не зроблено відповідні надписи. Учні складають за малюнками історію, додають в «словесних бульбашках» відповідні репліки, вигуки. Створені історії кожна група презентує однокласникам.

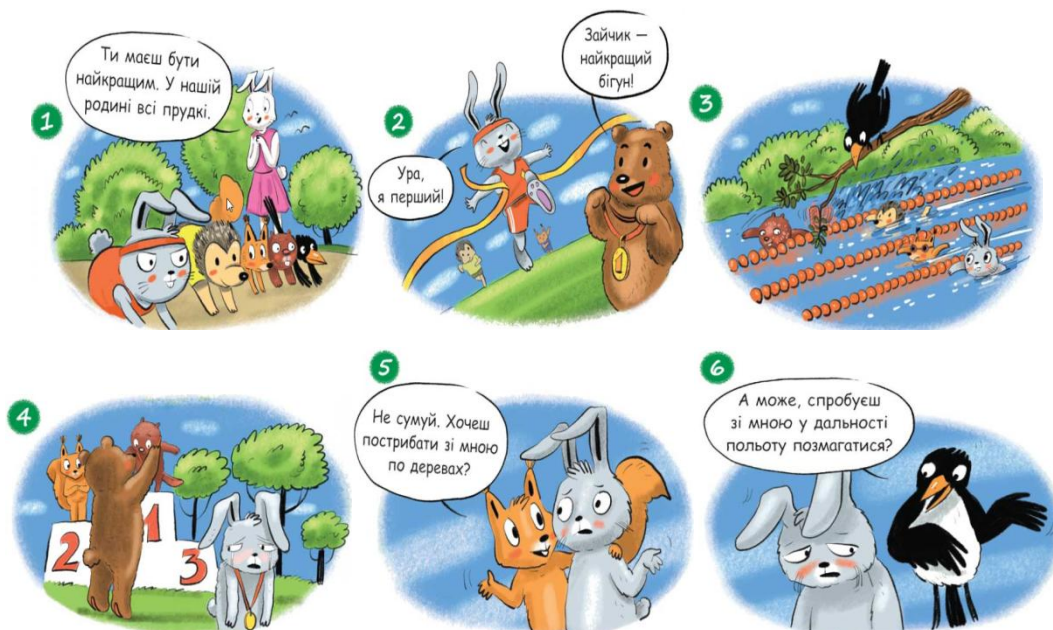
Наприклад:

1. Намалюйте сюжетні картинки і напишіть репліки героїв.

2. Презентуйте свій комікс друзям, однокласникам, батькам.

Крім підручників, комікси трапляються у дитячих журналах «Весела перерва», «Джміль», «Зернятко», «Малятко», «Професор Крейд» та інших. Усі вони призначені для дітей віком від 6 до 12 років.

Наприклад. На уроках мовно-літературної освітньої галузі можна використовувати комікс надрукований у дитячому журналі «Джміль» №9, 2018р. «Чи можна бути кращим за всіх?» [25].

Оберіть один з варіантів закінчення

або

Запитання і завдання для бесіди з дітьми за коміксом можуть бути наступні:

- Чому зайчик переміг у змаганнях з бігу?
- Чи права була зайчиха, коли обіцяла йому перемогу?
- А чи міг зайчик стати кращим і в інших видах спорту? Чому?
- То, може, і не слід було йому боротися за перемогу з іншими звірятами?

- Чи варто брати участь у змаганнях, коли знаєш, що не зможеш стати кращим? Обґрунтуй свою думку.

- Чи можна завжди тільки перемагати? Чому? А прагнути до перемоги?

- Пригадай, чи зустрічаються у житті спортсмени – переможці одразу в кількох видах спорту. Чому, на твою думку, їм це вдається?

- Як ти гадаєш, чи можеш ти перемогти у кількох різних спортивних дисциплінах? Чому?

- Що означає вислів «об’єктивно ставитися до власних можливостей»??

- Чи треба вміти це робити? Чому?

- Чи варто засмучуватися, коли не вдалося перемогти?

- Що слід робити для здобуття перемоги?

- Чому, втішаючи спортсменів у випадку невдачі, кажуть: «Головне не перемога, а участь»? То, може, й справді не треба прагнути перемагати?

- Як варто насправді розуміти цей вислів?

Аналізуючи наявний досвід використання коміксів в освіті слід зазначити, що в методиці викладання комікс не може бути єдиним або основним засобом навчання, що використовується на уроці. Але враховуючи позитивні сторони застосування таких засобів візуалізації інформації, визначаючи місце цих засобів в освітньому процесі, комбінуючи з іншими засобами, слід визнати високий дидактичний потенціал коміксів Чому діти люблять комікси? Тому, що вони чудово поєднують у собі все те, що діти, особливо маленькі, у силу своїх психофізіологічних особливостей віку і сприйняття, цінують у мистецтві. Тут є картинка, слово і динаміка. Картинка відіграє провідну роль, вона чітко промальована, не обтяжена деталями, що для дитини дуже важливо, слово містке, а динаміка органічна. Зображена у коміксі динаміка образів і подій притягує дитину. Рухаючись від кадру до кадру, дитина слідкує за розвитком історії та долею персонажів, радіє перетворенням, що

відбуваються на її очах. Сприйняття у дорослих і дітей різне. Як стверджує Онкович Г. [17], дорослим легше сприймати текст, а дітям – картинку, дорослим – слова, а дітям – образи. Оскільки дітям важче, ніж дорослим складати літери у слова, то усі свої сили вони витрачають на безкорисну механічну роботу над перетворенням графічних символів у текстові блоки, які містять якийсь зміст. Сил на те, щоб осмислити прочитане, у них вже не залишається. Комікс міг би розв'язати цю проблему. Пропонуючи учням звичну для них узагальнену візуальну інформацію, він допомагав би швидше входити в матеріал, зберігав би час і сили на його осмислення. Процес навчання був би більш продуктивним, таким, що враховує особливості дитячого, а не дорослого сприйняття.

Розглядаючи проблему застосування коміксів на уроках, можна зробити наступні висновки: вагомість упровадження їх як дієвого аудіовізуального засобу в загальному процесі навчання української мови та літературного читання розкривається через його незаперечний зв'язок із формуванням мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенції. Робота з коміксами тісно пов'язана з іншими предметами (історія, музика, природознавство, фізика тощо). Використання коміксів стає для учнів не тільки багатим джерелом країнознавчих знань про історію, культуру, політику, економіку, побут країни, формує їх світогляд, але й розвиває мислення учнів, надихає їх на створення власних проектів, планів, програм.

ПІДВИЩЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ УЧНІВ НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМІКСІВ

Перед учителем у школі стоїть задача стимулювати учнів до більш глибокого і всебічного вивчення предметів, прищепити їм інтерес до занять з української мови та літературного читання. Необхідно старанно продумати не лише зміст, але й форми проведення уроку. Він повинен бути живим і захоплюючим, але й водночас цікавість не повинна приховати головного – пізнавальної цінності уроку. Один із шляхів – використання ілюстрованого матеріалу, який доступно та творчо би пояснив, спираючись на знання учнів, цікаві питання та явища.

У педагогіці наочність завжди вважалася й вважається найважливішим принципом навчання, фундаментом для здійснення всебічного розвитку особистості. Цей принцип навчання був уперше сформульований Я.О.Коменським. Наочність у розумінні вченого стає вирішальним фактором засвоєння навчального матеріалу. Причому шкідливим є як недостатнє, так і надлишкове використання засобів наочності: їх недостатнє використання веде до формальності знань, а надлишок може пригальмувати розвиток логічного мислення та уявлення.

Початковий курс мовно-літературної освіти розпочинається в 1 класі з навчання грамоти, метою якого є формування в першокласників навичок читання і письма, розвиток комунікативних умінь, пізнавальних здібностей, здатності спілкуватися українською мовою в особистому й суспільному житті.

Реалізація зазначеної мети здійснюється за такими змістовими лініями: «Взаємодіємо усно», «Читаємо», «Взаємодіємо письмово», «Досліджуємо медіа», «Досліджуємо мовні явища».

Змістова лінія «*Взаємодіємо усно*» спрямована на формування в молодших школярів умінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати й оцінювати усну інформацію та використовувати її в різних комунікативних

ситуаціях, спілкуватися усно з іншими людьми в діалогічній і монологічній формах заради досягнення певних життєвих цілей.

Основними напрямками цієї роботи в 1 класі є розвиток таких умінь: сприймати на слух і правильно розуміти усне мовлення; будувати діалог і невеликі монологічні усні зв'язні висловлення.

Робота над формуванням умінь будувати діалог полягає в тому, щоб удосконалювати звуковимову першокласників; збагачувати, уточнювати й активізувати їхній словниковий запас; удосконалювати вміння правильно відповідати на поставлені запитання, ставити запитання іншим; збагачувати мовлення дітей формулами мовленнєвого етикету; учити дотримуватись правил спілкування, норм літературної мови; вступати в діалог на доступні теми.

Формування в першокласників монологічних висловлювань доцільно розпочинати з роботи над побудовою самостійних зв'язних висловлень за малюнком, серією малюнків, певною життєвою ситуацією. Наступним етапом є побудова невеликих усних розповідей, описів, міркувань за малюнком, запитаннями, висловлення власної думки з приводу зображеної в підручнику ситуації, переказування прослуханого чи прочитаного тексту.

Ефективності формування зазначених умінь сприятиме застосування інтерактивних форм організації навчальної діяльності, які передбачають постійну активну взаємодію учасників освітнього процесу, пробуджують зацікавленість, бажання виконувати поставлене завдання.

У процесі реалізації змістової лінії «*Читаємо*» в першокласників передбачено формування таких основних очікуваних результатів: читати вголос доступні тексти переважно цілими словами; виявляти розуміння їх фактичного змісту; правильно інтонувати речення, різні за метою висловлювання та інтонацією; висловлювати власне ставлення до прочитаного; читати за ролями діалоги з казок, оповідань, віршів; мати уявлення про найважливіші джерела інформації: дитячі книжки, журнали,

енциклопедії, телебачення, бібліотека, Інтернет; виявляти інтерес, позитивне ставлення до книжки; пояснювати свої читацькі вподобання.

Відповідно до Державного стандарту початкової освіти одним із пріоритетних завдань Нової української школи є забезпечення умов для всебічного розвитку дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб. Тому в процесі формування навички читання важливо враховувати читацькі вміння, набуті дітьми в дошкільному віці, і здійснювати диференційований підхід у навчанні першокласників, які прийшли до школи з різним рівнем підготовки.

З метою підтримування інтересу молодших школярів до читання варто використовувати різноманітні стимули і прийоми читання, якомога частіше пропонувати читати тексти різних жанрів, на різних носіях (на папері, дошці, мультимедіа) і з різних джерел, залучати учнів до дидактичних ігор, вирішення змодельованих знайомих дітям життєвих ситуацій, які потребують застосування навички читання.

В умовах істотного зниження інтересу учнів до читання важливого значення у змісті інтегрованого курсу «Навчання грамоти» набуває робота з дитячою книжкою, яку рекомендується проводити щотижня. Відповідно до чинного Стандарту початкової загальної освіти ключовими результатами такої роботи є розвиток у дітей інтересу, любові до читання, умінь сприймати, перетворювати, оцінювати текстову інформацію у процесі усної взаємодії, умінь з допомогою дорослих обирати дитячі книжки, пояснювати свій вибір, розвиток прогностичних умінь орієнтовно визначати за обкладинкою, заголовком та ілюстраціями, про що йтиметься в дитячій книжці і т. ін.

Визначальними чинниками розвитку в першокласників позитивних мотивів до читання на уроках роботи з дитячою книжкою є цікаві форми їх організації і проведення, а також добір відповідного змісту навчального матеріалу, який забезпечить його новизну, емоціогенність, розвиток

читацьких інтересів. Дуже важливо на кожному занятті щоразу працювати з невеликою за обсягом новою ілюстрованою книжкою, у якій дитині буде легко орієнтуватися, а сам процес ознайомлення з нею викличе позитивні емоції, зацікавлення, радість спілкування.

Реалізація змістової лінії *«Досліджуємо медіа»* передбачає формування в учнів 1 класу вмінь сприймати прості медіапродукти, брати участь в обговоренні їх змісту і форми, розповідати про свої враження від прослуханих / переглянутих медіапродуктів.

Для формування елементарних умінь аналізувати, інтерпретувати, критично оцінювати інформацію в медіатекстах та використовувати її, а також створювати посильні для учнів 1 класу прості медіапродукти пропонуємо використовувати такі їх види, як малюнки, світлини, комікси, дитячі журнали, мультфільми тощо.

Треба щоб учень став активним учасником уроку та з цікавістю розв'язував завдання, які пропонує вчитель. Для цього необхідно якомога щільніше пов'язати матеріал, що вивчають на уроках, з тим, що відбувається в житті. Ці зв'язки можна проілюструвати за допомогою коміксів. Комікси (мальовані історії) – це дуже цікавий напрямок мистецтва й масової культури, який постійно розвивається, з величезною різноманітністю жанрів і стилів.

Комікс набагато ближче до літератури, ніж до кіно та мультиплікації. Бо глядач телевізора є більш пасивним, ніж читач коміксу, який не просто розглядає малюнки та читає тексти, він переходячи поглядом від одного кадру до іншого, має відтворити у своєму сприйнятті увесь світ звуків, рухів та дій, що виконують герої коміксу. Комікс дозволяє відбити максимальну кількість інформації в наочному, візуальному образі, дозволяє розставити необхідні акценти в акті сприйняття образу, події, явища та сфокусувати увагу дитини на головному. Оскільки візуальну інформацію діти засвоюють краще, ніж дорослі, то й комікс школярі сприймають природно і готувати їх до цього

не потрібно. В той же час дорослим варто вивчати складові коміксу, узгодженість усіх елементів, роль знаків, ритм, а також механізми сприйняття цього жанру в цілому.

Комікси на уроках мовно-літературної освітньої галузі можуть містити в собі цікаві ситуації, що дозволяє здивувати учнів, а це призводить до суттєвого підвищення зацікавленості предметами. Потім ця зацікавленість переросте в допитливість. Комікс – це єдність розповідного тексту та візуальної дії. Найчастіше пряма мова в коміксі передається за допомогою філактера – «словесної бульки», яка «видувається» з вуст персонажа. В середині якої міститься скорочена (комікс не багатослівний) пряма мова, репліка, звернена до партнера. За своєю природою комікс діалогічний, йому притаманна парність героїв, він тяжіє до драматургічного принципу. Слова автора іноді поміщають над або під кадрами коміксу. Малюнок у коміксі має деяку частку умовності. Він спрощується для швидкості малювання і зручності сприйняття та ідентифікації читача з персонажем. Комікси можуть бути будь-якими й за літературним жанром, і за стилем малювання. У вигляді коміксів адаптують навіть твори класиків літератури.

Критичне ставлення до введення коміксів у систему освіти зародилося в США ще в середині ХХ століття, з початком їх широкого впровадження в якості навчального матеріалу. Українці негативно до коміксів, як засобу освіти, ставилися американські психіатри й педагоги, які вважали, що освітні комікси – не інакше, як злочин проти інтелекту нації, аргументуючи це тим, що деякі діти, які зачитуються коміксами, навіть і не підозрюють про існування літературних оригіналів, на підставі яких ці комікси були створені. Якщо дорослий буде уважний до процесу «спілкування» дитини з коміксом, то після коміксів дитина зацікавиться ілюстрованою дитячою книгою, а потім – книгою «дорослою», серйозною і глибокою.

У педагогіці наочність завжди вважалася і вважається найважливішим принципом навчання, фундаментом для здійснення всебічного розвитку особистості. Наочні посібники є засобом для активізації розумової діяльності та формування чуттєвого образу.

Наочність навчання – це одна з найважливіших умов, що забезпечує успішне формування у школярів усіх форм мислення, є для них джерелом засвоєння об'єктивних наукових знань про довкілля. До того ж не слід забувати, що дітей насамперед цікавлять ілюстрації. Їм дуже важливо «побачити» те, про що вони читають. Про це дуже доречно висловилося відома Аліса Льюїса Керолла: «Чого варта книжка без малюнків та розмов?».

Важливою умовою дидактично обґрунтованого ілюстрування навчального матеріалу є відповідність змісту ілюстрацій віковим особливостям школярів.

Вивчаючи способи поєднання слова вчителя й наочності в навчальному процесі, науковці [9, 14,17] прийшли до спільної думки, що воно (поєднання) може відбуватися двома шляхами: наочність є джерелом знань (діти здобувають інформацію з наочного зображення), а вчитель за допомогою питань керує спостереженнями учнів: знання про предмет школярі отримують зі слів педагога, ілюстрація лише підтверджує, конкретизує сказане. Відомий психолог експериментально обґрунтував, що засвоєння знань відбувається ефективніше в першому випадку. Отже, на практиці вчитель повинен використовувати перший шлях роботи з наочністю на уроці. Це можна здійснити за допомогою коміксів.

Комікси – це творчо оформлений наочний посібник, який є допоміжним засобом у розумінні матеріалу, що вивчається. Головна задача цього наочного посібника – пояснити явища, навчити ти читати, вести діалог та зацікавити школяра. Проте слід стежити за тим, щоб комікси не робили з науки забавку. Комікс, відтворюючи реальні життєві ситуації, може наблизити навчання до життя, допомогти дітям зрозуміти сенс

навчальної діяльності. А комікси своїми яскравими картинками, не обтяженими деталями, місткими словами та органічною динамікою можуть зацікавити дитину.

Комікс не тільки полегшує й інтенсифікує процес навчання, а й робить його більш результативним. Деякі вчені провели експерименти щодо використання коміксів на уроках. Учителі, які були задіяні в експерименті, зазначили: на – 70 % комікс підвищує мотивацію учнів, а на 79 % – збільшує індивідуальну участь дітей у навчанні.

Хоча наочне зображення не може замінити текст та стати самостійним носієм інформації, але воно може привернути увагу учнів, зацікавити їх. Ілюстрація для дітей є важливим джерелом знань, а вдало виконаний малюнок може бути інформативнішим, ніж словесний опис об'єкта. На нашу думку, комікси повинні доповнюватися текстом (детальним описом ситуацій, які зображено в коміксах).

Комікси можуть охоплювати найрізноманітніші теми. Наприклад, «Як відпочити, щоб енергію відновити?», «Дружбу не можна купити, а можна заслужити», «Як малий Промінчик ліс розбудив», «Як харчуватися, щоб добре почуватися?», «Слухняний хлопчик», «Комп'ютерні ігри», «Несплачений проїзд», «Хто розумніший?», «Бережи речі в порядку», «Будь чемним та вихованим!», «Мої слова та вчинки», «Лист Діду Морозу», «Будь уважним до інших», «День народження», «Як доглядати за рослини», «Винахід» та інші.

Наприклад, на уроках української мови та літературного читання можна використовувати комікси, які трапляються у дитячих журналах «Весела перерва», «Джміль», «Зернятко», «Малютко», «Професор Крейд», що вміщують цікаві історії:

1. «Уважні сусіди» [22]

Поданий комікс навчає молодших школярів бути уважними до інших людей, узгоджувати свої дії з бажаннями тих, хто поряд, але робити це розумно, не відмовляти собі у задоволенні без поважної причини. Він стане чудовим початком бесіди або виховної години з морального виховання, допоможе розвинути мовленнєву творчість, зв'яже мовлення дітей.

2. «Зміни світ на краще!» [7]

Запитання і завдання для бесіди з дітьми за коміксом

- Чому зайчикові Африка подобалася більше, ніж рідна галявинка?
- Що було б, якби звірята не взялися до роботи, а лише скаржилися?
- Що вони зробили, аби причепурити галявину?

- А що зробили б ви?
- Що варто зробити насамперед? Чому?
- А як потрібно надалі вести себе, щоб галявина завжди залишалася гарною?
- Подумайте, чи є поряд з вами місця, які хотілося б змінити на краще. Що слід для цього зробити?

Поданий комікс для дітей про любов до батьківщини, прагнення змінити навколишній світ заради себе та інших демонструє приклад доступних навіть малятам кроків, які допоможуть не тільки мріяти про покращення світу, а й діяти у цьому напрямку.

Крім уроків української мови та літературного читання – комікс стане чудовим початком бесіди або виховної години з морального виховання, допоможе розвинути мовленнєву творчість, зв'яже мовлення дітей.

3. «За що любити зиму» [6]

Запитання і завдання для бесіди з дітьми за коміксом на уроках української мови та літературного читання

- Чому Вуханчику не подобалася зима?
- Хто допоміг зайчикові змінити думку? Як саме?
- Як Вуханчик може зробити зиму більш приємною для себе, подружитися з нею?
- Опишіть Вуханчику зиму так, як бачите її ви.

– Намалюйте (або сфотографуйте) зиму — цікаві, несподівані, дивовижні зимові явища; те, що можна бачити (робити) тільки взимку. Допоможіть Вуханчику побачити її красу та привабливість.

– Які негативні сторони є у зимі, яких він, можливо, ще не помітив? Чи варто розповідати про них зайчикові? Чому?

– Розкажіть, чому зиму можна назвати веселою. Як іще можна назвати зиму? Придумайте якомога більше імен-прикрас для зимі.

– Які зимові забави ви можете придумати для Вуханчика?

– Що ви порадите зробити зайчикові, щоб зима сподобалася йому ще більше?

– Подаруйте Вуханчикові картинну (або фото) галерею «Портрети зимі» різних митців або колекцію зимової музики.

– Придумайте для зайчика дотепні снігові скоромовки.

– Пограйте у гру «Добре – погано»: поясніть, чому зима цікава і весела пора року, чим вона може не подобатися і кому саме; розкажіть, чим зима подобається вам, а чим не дуже.

– Що ви подарували б Вуханчику, аби він навчився бачити в усьому різні сторони (і добрі, й погані)?

– Чи можна назвати пору року, в якій є тільки добре?

– Пограйте у гру «Добре – погано», пригадавши інші пори року (весну, літо, осінь).

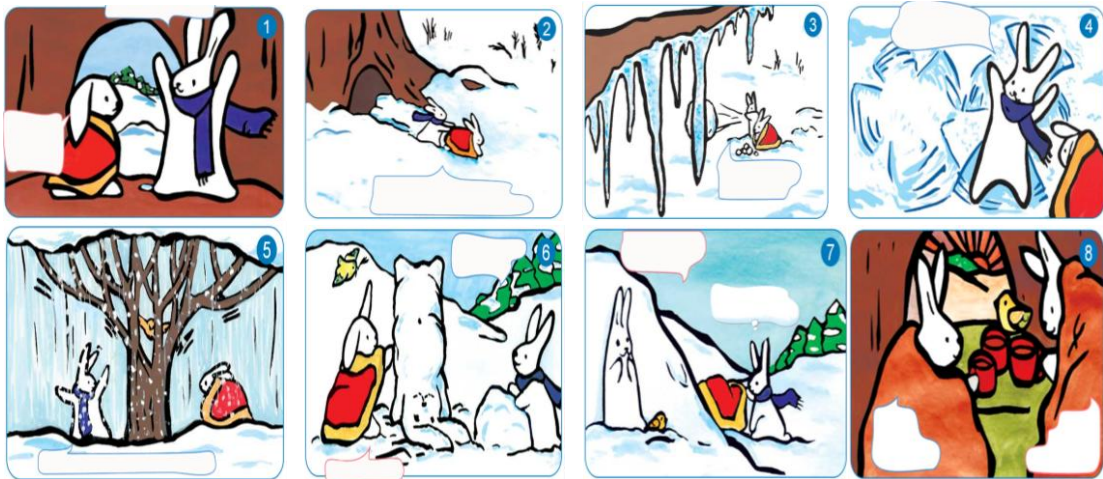
– А чи може людині найбільше подобатись якась одна пора року? Чому ви так вважаєте?

– Чи варто бачити в усіх подіях тільки погане? А тільки добре?

– Чому варто бачити різні сторони будь-якого явища?

– Поміркуйте, чи бувають явища тільки негативні. А тільки позитивні?

Молодшим школярам можна запропонувати відтворити хід подій і створити (відновити) комікс.

Комікс навчає молодших школярів дивитися на все, що їх оточує, з оптимізмом, бачити і добре, й погане. Окрім уроків української мови та літературного читання він стане чудовим початком бесіди або виховної години з морального виховання, допоможе розвинути мовленнєву творчість, зв'яже мовлення дітей.

4. «Бути вчасно – це прекрасно!» [2]

Чи часто ви спізнюєтеся? Вважаєте, це не проблема? А поставте-но себе на місце того, хто на вас чекає.

Що відчуває ця людина – сумує, хвилюється, сердиться? Поміркуйте, які переваги ви отримаєте, якщо вчасно прийдете до кінотеатру, на зустріч із другом, на тренування. А тепер уявіть, що до вас «запізнюються» найпотрібніші речі. Саме так сталося з хлопчиком із коміксу.

Запитання і завдання для бесіди з дітьми за коміксом

– Чому не варто ставитись до запізньєнь легковажно?

– Як ви чините, якщо ваш товариш часто приходиться на зустріч невчасно? А чи діятимете інакше після перегляду коміксу? Чому?

– Чи трапляється запізнюватись вам? Куди саме? Чому?

– Що заважає вам приходити вчасно? Що залежить тільки від вас, а що від інших чинників? Від яких саме?

– Чи бувають поважні причини для запізнення?

– Що варто зробити, коли бачиш, що не встигаєш до призначеного часу? Чому?

– Що треба робити, якщо справа дуже відповідальна і запізнюватися не можна? Як спланувати час? Коли обов'язково слід це робити?

– Чому запізнюватися не варто?

– Чи приходити вчасно слід тільки у дитячий садок і школу? Чому?

– Придумайте власну назву для коміксу.

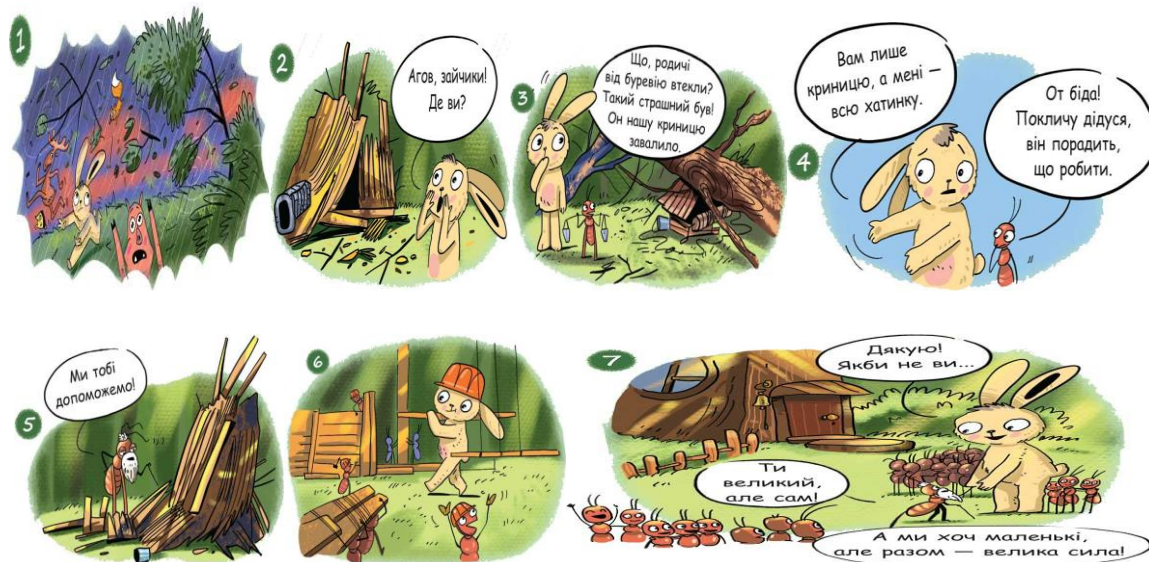
– Спробуйте відтворити комікс.

У коміксі розгортається фантастична ситуація, яку діти легко можуть спроектувати на реальність, уявити, що відчувають її учасники, пригадати подібні моменти з власного життя. Тому цей сюжет малюкам легко трансформувати та інсценізувати, а потім обговорити і змодельовати дії персонажів, вибравши найкращий варіант.

В кінці роботи над коміксом, можна поговорити з учнями про причини запізнь; з'ясувати, які з них поважні, а які ні; поміркувати, як слід діяти, аби зменшити ймовірність запізнь.

5. «Родина – велика сила» [18]

Запитання і завдання для бесіди з дітьми за коміксом

- Чому зайчик залишився сам?
- Як мали б вчинити його родичі?
- Чи дружною виявилася зайчикова родина?
- Чому маленьким мурашкам під силу допомогти зайчику полагодити хатинку?
- Що таке родина?
- Як члени родини ставляться один одного?
- Коли важливіше згуртуватися — коли в родині свято чи коли виникають труднощі? Чому?
- В одному африканському племені й досі існує цікавий звичай. Щоб показати молодшим членам силу родини, їм пропонують принести воду, використовуючи величезну посудину з багатьма дірочками. Це можна зробити тільки разом — якщо всі члени родини затулять дірочки долонями. Запропонуйте малятам придумати, як можна сьогодні відтворити цей давній звичай.

- Які цікаві традиції є в інших народів?
- Які ще досліди допомагають відчутти силу родини? Пригадайте їх і проведіть разом з малятами.
- Запропонуйте дітям продовжити комікс. Чи допоміг зайчик мурахам? Чим саме? Чи згуртуються зайчики?
- Чи тільки члени родини допомагають один одному? Пригадайте українські народні казки, персонажі яких приходять один одному на допомогу. Яка казка вам подобається найбільше? Чому?
- Придумайте та проілюструйте власну історію про взаємодопомогу.

Поданий комікс допомагає розповісти молодшим школярам про силу дружби та єдності, міцних родинних зв'язків, про важливість взаємодопомоги.

Хоч у цій історії діють тварини, але зміст коміксу діти легко спроектують на своє повсякдення, пригадають відповідні історії з життя – власного та своїх друзів.

6. Як лежить багато, чи можна трохи взяти?» [27]

Що зробить зайчик?

або

Запитання і завдання для бесіди з дітьми за коміксом:

- Як ви думаєте, чому зайчик вирішив узяти морквинку? Чи хотів він зробити щось погане?

– Чи пригостили б козенятка зайчика морквинкою, якби він попросив їх про це?

– Кого засмутив зайчик? А якби всім козеняткам дісталоя по морквинці, чи пошкодував би зайчик про те, що взяв морквинку, нікого не спитавши?

– Можливо, краще було б зайчикові зірвати морквинку на городі непомітно? Чому?

– Чи жадібні козенятка?

– Придумай різні варіанти дій зайчика і козеняток.

– Наведи інші приклади ситуацій, коли стається прикрість через легковажність.

– Чи варто брати щось чуже, навіть коли господар не бачить і не дізнається про це? Чому?

– А чи можна це робити, якщо ви знаєте, що господар дозволив би взяти?

– Чи так уже потрібна була зайчикові морквинка?

– Що міг зробити зайчик, якби морквинка була йому конче потрібна, а він не знайшов її господаря? Чи образився б тоді господар?

Молодшим школярам можна запропонувати відтворити хід подій і створити (відновити) комікс.

Оберіть свій варіант завершення коміксу

7.«Не можна дружбу купити, а можна заслужити» [16]

Розгляньте кадри й складіть за ними оповідку про Івасика та його песика.

Запитання для бесіди з дітьми за коміксом

- Чому хлопчик і собі захотів песика?
- Як треба доглядати собаку? А як діяв хлопчик? Чи подобалося це песику?
- Хто насправді доглядав песика?
- Чому песик не захотів гратися з хлопчиком?
- Яких помилок припустився хлопчик? Як він може виправити їх?
- Чи можна песика назвати другом? Чому?
- Чи достатньо тільки годувати домашню тварину? Чому?
- Як треба ставитися до друга?
- Песик був для хлопчика другом чи іграшкою?
- Чому поряд з людьми завжди живуть тварини?

8. «Комп'ютерна пастка» [10]

Багато хто з вас любить грати в ігри на телефоні чи планшеті, цікавиться можливостями комп'ютера та ноутбука. І як часом вас засмучує те, що мама дозволяє грати на її телефоні чи за комп'ютером лише 10 хвилин – хочеться ж більше! Але людина, яка проводить багато

часу перед екраном, завдає неабиякої шкоди своєму здоров'ю: псується зір, постава, слабшають м'язи. Але навіть не це найнебезпечніше! Той, хто присвячує весь вільний час комп'ютерним іграм, краде його у себе та своїх рідних. Засидівся за комп'ютером – не встиг погратися з сестричкою, не спорудив казкову фортецю, не допоміг татові полагодити пылосос, не розвинув свої таланти... Скільки цікавих справ відбулося без тебе! Тож радимо знайомитися з віртуальними іграми обачно, аби не опинитися у пастці, як це трапилося з персонажем нашого коміксу. Добре, що поруч були друзі, які вчасно прийшли на допомогу.

Запитання для бесіди з дітьми за коміксом

- Чого не побачив хлопчик через те, що йому заважав комп'ютер?

Що пропустив?

- Чи допоміг хлопчику дощ?
- Чому хлопчик розгубився, коли комп'ютер зіпсувався? Що треба було робити, аби дощ не пошкодив комп'ютер?
- За що хлопчик дякував друзям?
- Коли і для чого комп'ютер потрібний, а коли він зайвий? Чому?
- Чи варто відмовлятися від живого спілкування заради комп'ютера?

9. «Хто розумніший?» [24]

Бути чемними та вихованими не завжди легко. Особливо, коли хтось подає поганий приклад, як у коміксі про хлоп'ят і мавпенят. Придумайте сценарій за кадрами і поміркуйте над заголовком.

Запитання для бесіди з дітьми за коміксом

- Як діяли діти і мавпенятка?
- Чи справді мавпенятка виявилися некмітливими? Чому?
- Чи варто було все повторювати одне за одним?
- Коли і чому втрутилася мама-мавпа? Що вона мала на увазі, коли просила своїх діток бути розумнішими?

- Чого навчилися друзі у зоопарку? А мавпенятка?
- Як ви гадаєте, що подумали мавпочки про хлопчиків?

А хлопчики про мавп?

- Хто виявився розумнішим? Чому?
- Чи завжди варто повторювати за іншими? Чому?
- Чого варто вчитися у інших? А чого не варто?
- Чому кажуть: «Спочатку думай, потім дій»?

10. «Справа майстра боїться («Невеселий цирк»)» [19].

Давайте завітаємо до цирку! Скільки людей різних професій там працює! Спробуйте назвати ці професії. Один із Джмеликових нових друзів так захопився цирковим мистецтвом, що й сам захотів дарувати усім радість. Але чомусь це йому не вдалося.

Запитання для бесіди з дітьми за коміксом

- Які артисти виступають у цирку? Що приносять їхні виступи глядачам? Якими бувають виступи артистів? Чому вони приносять людям радість?
- Тобі подобаються виступи циркових артистів? Чому?
- Навіщо люди приходять до цирку?
- Що потрібно робити артистам, щоб їхні виступи були такими цікавими й захопливими?
- Чи можна так гарно виступати без ретельної підготовки?
- Чи легко даються артистам ті «чудеса», які вони творять на арені?
- Чому кажуть: «Без труда нема плода»? Чи стосується це прислів'я циркових артистів? А тебе?
- Який у глядачів настрій у цирку? Чому?
- Що хлопчик зробив неправильно? Чому ти так вважаєш?
- Що відчували діти, перед якими виступав хлопчик?
- Чому в хлопчика вийшов невеселий цирк?
- Хто такий майстер? Яким має бути справжній майстер?
- Чому кажуть: «Діло майстра величає»?
- Як може хлопчик виправити свою помилку?
- Як слід діяти, щоб приносити людям радість?
- Придумай продовження коміксу, в якому хлопчик подарував кожному радість.

11. «Нашвидкуруч» [15]

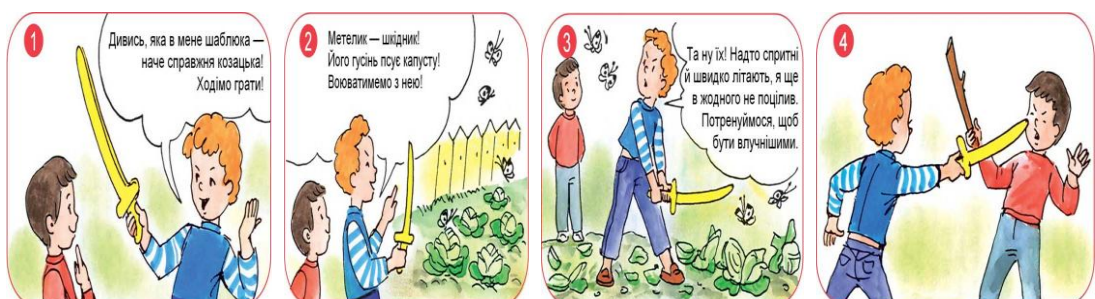

Запитання для бесіди з дітьми за коміксом

- Чому котик не зміг швидко знайти ролики?
- Що котик зробив неправильно? Чому він діяв саме так?
- Чи могли котикові речі попсуватися від недбалого зберігання?
- Чому речі потрібно тримати в порядку?
- Чи знайдемо ми речі швидко, якщо просто акуратно розкладемо їх по поличках?
- Як краще розташувати речі, щоб їх можна було швидко знайти?
- Навіщо прибирати свої речі? Як треба це робити?
- Чи обдурив котик маму? Чому ви так вважаєте?
- Що таке нашвидкуруч?
- Коли ми діємо нашвидкуруч? Чому?
- Як ви гадаєте, чи можливі ситуації, в яких варто діяти нашвидкуруч? Чому? А що потрібно зробити, коли часу стане більше?

12. «Хотів як краще, а вийшло...» [23]

Мабуть, усі хлопчики і навіть деякі дівчатка люблять грати у війну: захищати когось від «ворога», влаштовувати засідки, погоні, битви, перемагати... Головне, щоб після активної гри не залишалося руїн та поранених, як-от у коміксі.

Запитання для бесіди з дітьми за коміксом

- Чи варто воювати шаблею з метеликом-шкідником?

Як із ним краще боротися?

- Чи міг хлопчик завдати шкоди іншим під час «тренування»?

Як саме?

- Яким має бути справжнє козацьке тренування? Чому?
- З ким і як боролися справжні козаки?
- Що хлопчик зробив неправильно? Чому ви так вважаєте?
- Чи хлопчик вчинив як справжній козак? Чому?
- Хто такий козак?
- Які якості потрібні справжньому козакові?
- Які риси характеру йому притаманні?
- Хто може бути схожим на козака? Чим саме?
- Що потрібно, аби стати справжнім козаком?

Захоплива історія в малюнках допоможе спонукати молодших школярів замислюватися над наслідками своїх учинків, над тим, як їхні слова та вчинки сприймають інші люди, вчити їх спершу думати, а потім діяти. Матеріал стане у пригоді під час занять з розвитку мовлення, морального виховання, допоможе у проведенні виховних годин, сприятиме розвитку самостійного та критичного мислення, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, а також зв'язного мовлення, мовленнєвої творчості, уваги та уяви дітей.

13. «Теплий подарунок» [20]

Комікс про день народження Вовченятка. Які подарунки приготували для нього друзі? Чи можна їх усі назвати теплими? Чого не зрозумів Ведмедик?

Як би ви пояснили йому, що таке «теплі привітання»?

Запитання для бесіди з дітьми за коміксом

- Чим відрізняються подарунки Ведмедика, Лисички, Зайчика та Їжачка?
- Чи вчасно друзі почали готувати подарунки Вовченятку?
- Коли і як варто починати готувати подарунки?
- Як не забути про важливе свято чи подію у житті друга? Чому це важливо?
- Який подарунок кращий – виготовлений власноруч чи куплений у магазині? Чому?
- Чи може подарунок показати ставлення до людини? Про що свідчить подарунок, зроблений недбало, нашвидкуруч?
- Який подарунок теплий, а який – ні?
- Що може бути подарунком?
- Чи обов'язково подарунком має бути предмет? Чи може стати подарунком усмішка? добре слово? вчинок? допомога?
- Яким має бути подарунок? Як його потрібно готувати?

- Як варто і як не варто вручати подарунки? Чому?
- Коли вручають подарунки?
- Чи обов'язково чекати свята, щоб зробити подарунок близькій людині?
- Як би ви вчинили, якби вам на день народження двоє різних людей подарували схожі або однакові подарунки?

Комікс може стати приводом для розмови з молодшими школярами про подарунки: якими вони мають бути; що насправді ми даруємо своїм друзям та рідним, що вони при цьому відчувають; чи може подарунок образити; коли і як варто дарувати; як оформити подарунок. Він стане чудовим початком бесіди, допоможе розвинути мовленнєву творчість, зв'язне мовлення дітей.

14. «Як ми доглядали рослини» [28]

Комікс про долю трьох рослин, які дісталися різним господарям. Як ти побудуєш його сюжет? Як би повівся на місці кожного з персонажів? Кого з них ти вважаєш надійною та відповідальною людиною? Як ти сам ставишся до правил?

Запитання для бесіди з дітьми за коміксом

- Чим відрізняються кімнатні рослини від тих, що ростуть надворі? (Вони дуже вразливі, ніжні, потребують особливого догляду).

- Чи можуть кімнатні рослини рости надворі? Чому?
- Як потрібно доглядати за рослинами?
- Як ви гадаєте, чому дівчинка вирішила, що правила догляду за кімнатними рослинами надміру суворі?
- Яких правил догляду за рослинами дівчинка не дотрималась? До чого це призвело?
- Чому на лузі трава росте без догляду, а за кімнатними рослинами потрібно доглядати?
- Без чого кімнатні рослини не можуть існувати? У чому їм потрібна допомога людини?
- Чи може рослина жити без води? Чому?
- Чи справді рослини потрібно було жаліти? До чого призвела ця жалість?
- Як ви гадаєте, чому діти вирішили не дотримуватись правил догляду за рослинами?
- Хто з малят вчинив правильно?

Комікс у легкій для сприйняття формі розповідає дітям про правила догляду за рослинами та необхідність їх дотримання. Він допоможе провести заняття чи урок з української мови, літературного читання, природознавства, розвинути мовленнєву творчість, зв'язне мовлення та мислення дітей, сприятиме формуванню вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

15. Як було винайдено фруктове морозиво [26]

Запитання і завдання для бесіди з дітьми за коміксом

- Над розв'язанням якого завдання працював хлопчик?
- Як ви гадаєте, чому він вирішив досліджувати саме цю проблему?
- Хлопчик старався тільки для себе чи й для інших дітлахів?
- Чому він працював надворі?
- Який випадок допоміг маленькому винахіднику?
- Хлопчик отримав не те, чого хотів. Чи засмутився він? Чому?
- Як ви гадаєте, чи продовжив він працювати над своїм першим задумом? Поясніть відповідь. А як на місці хлопчика вчинили б ви? Чому саме так?
- Фруктовий сік замерз у склянці. Поміркуйте, чи могла вона розбитися. Чому?
- Як хлопчик вийняв лід зі склянки? Проведіть аналогічний дослід.
- Хлопчик нагрів стакан під струменем гарячої води, вийняв його вміст і з'їв. Як ви гадаєте, чому такий спосіб спрацював?
- Хто допомагав хлопчику розповісти про свій винахід?
- Презентуйте винахід хлопчика, намалюйте яскравий плакат.
- Чи хочете ви вдосконалити цей винахід?
- Що, на вашу думку, складніше – зробити винахід чи розповісти про нього іншим, довести його важливість?
- Як ви гадаєте, чи складно було хлопчику зробити винахід? Поясніть свою відповідь.

Комікс розповідає про те, як іноді випадок може допомогти навіть звичайному хлопчикові стати справжнім винахідником. Утім, ясна річ,

випадок допомагає лише тим, хто цілеспрямовано й невтомно працює над розв'язанням певної проблеми, а не «чекає край моря погоди».

В основі намальованої історії – справжній винахід одинадцятирічного американського хлопчика Френка Епперсона, який отримав перший фруктовий лід ще у 1905 році, а у 1920-х роках запатентував свій винахід і зареєстрував торгову марку «Popsicle». Невдовзі він передав права на неї іншій компанії, і зараз вона продає близько двох мільярдів «паличок» на рік.

Публікація може стати у пригоді, крім уроків української мови та літературного читання, уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», внести елемент приємної несподіванки у виховні години, позакласну роботу.

Отже, однією з ефективних форм зацікавлення учнів новим матеріалом є ілюстрований матеріал, або комікси. Вони є засобом для активізації розумової діяльності та формування чуттєвого образу.

ВИСНОВКИ

Комікс має велику практичну цінність в процесі навчання, тому його активно використовують в зарубіжних школах. В освітній системі нашої країни даний досвід починають активно переймати, і втілювати, особливо на уроках мовно-літературної освітньої галузі. Комікс корисний в навчанні молодших школярів, так як у них переважає наочно-образне мислення; комікс підвищує мотивацію до навчання; читати комікси набагато легше і цікавіше, ніж довгі тексти; веселі картинки забезпечують візуальну підтримку навчання; використання коміксів дозволяє зменшити тривалість презентації, доповіді, лекції або пояснення нового поняття; комікс спрощує і прискорює процес пізнання, оскільки він ділиться на фрагменти. Читання і розуміння коротких коміксів може вселити впевненість у своїх здібностях (особливо в учнів, темп читання у яких не найкращий), яка часом так необхідна в процесі навчання.

У процесі роботи над коміксами в учнів включається в діяльність слуховий та зоровий аналізатори. Учні аналізують, виокремлюють, співставляють, виділяють головне, вилучають непотрібне, змінюють, мислячи нестандартно та творчо.

Комікси здатні впливати на свідомість учнів, навіть більше, ніж традиційна навчальна текстова література. Комікс допомагає учням нетрадиційним способом здобувати нові знання, вміння, навички, які сприятимуть розвитку комунікативної компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Eisner W. A Contract with God. – Режим доступа с экрана: <https://archive.org/details/ContractWithGodyWillEisner>
2. «Бути вчасно – це прекрасно!» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – № 2 /2018. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2018-2/movie>
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. - К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
4. Державний стандарт початкової освіти: від 21 лютого 2018року / Міністерство освіти і науки України. – Офіц. вид. – Київ: КабМін України, 2018. – 37 с.
5. Закон України «Про освіту». Прийнято Верховною Радою України 05.09.2017:<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>(дата опублікування: 28.09.2017).
6. «За що любити зиму» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – № 1 /2017. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2018-9/movie>
7. «Зміни світ на краще!» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – № 4 /2017. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2018-9/movie>
8. Концепція Нової української школи: від 27 жовтня 2016 року/ Міністерство освіти і науки України. – Офіц. вид. – Київ: КабМін України, 2018. – 40с.
9. Космацька Н. В. Нариси з історії виникнення і становлення жанру коміксу / Н. В. Космацька // Вісник Луганського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Філологічні науки. – 2011. – № 9 (220), Ч. 2. – С. 45–51.

- 10.«Комп'ютерна пастка» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – № 7-8, 2017р. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2017-7/movie>
- 11.Лавренова М.В. Навчальні можливості коміксів на уроках літературного читання / М.В.Лавренова, В.В.Лакатош. – Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 25 жовтня 2018 р., Мукачево / Ред.кол. : В.І.Кобаль (гол.ред.) та ін. – Мукачево : МДУ, 2018. – С.95- 98.
- 12.Лавренова М.В. Шляхи використання коміксів в освітньому процесі / М.В.Лавренова // Науковий вісник Мукачівського державного університету, 2018 Серія «Педагогіка та психологія». Випуск 2 (8). – С.143-146.
- 13.МакКлауд Скотт. Теория комиксу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://comicstheory.ru/scott.php>
- 14.Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / Волошенюк О. В., Ганик О. В., Голощапова В. В., Дегтярьова Г.А., Іванова І. Б., Кожанова А.Ю., Пиза Г.Ю., Шкребець О.О, Янкович О.І. / За редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. – Київ : ЦВП, АУП, 2018 – 234 с.
- 15.«Нашвидкуруч» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – № 7-8, 2017р. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2017-8/movie>
- 16.«Не можна дружбу купити, а можна заслужити» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – № 7-8, 2017р. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2017-7/movie>
- 17.Onkovich G. Media Didactics in Higher Education: Oriented Media Education / European Conference on Information Literacy, October 22–25, 2013, Istanbul, Turkey: Abstracts / editors: S. Kurbanoglu, E. Grassian,

- D. Mizrachi, R. Catts, S. Akca, S. Spiranec. – Ankara: Hacettepe University Department of Information Management, 2013. – 296 p. – P. 101.
- 18.«Родина – велика сила» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – № 3 /2018.– Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2018-3/movie>
- 19.«Справа майстра боїться («Невеселий цирк»))» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – №1, 2014 р. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2014-1/movie>
- 20.«Теплий подарунок» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – № 7-8, 2017р. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2017-7/movie>
- 21.Типові освітні програми для закладів загальної середньої освіти. / Укладач А.В. Лотоцька. – Харків: Вид-во «Ранок», 2018. – 192 с.
- 22.«Уважні сусіди» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. №3, 2017 р. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2017-3/movie>
- 23.«Хотів як краще, а вийшло...» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – № 7-8, 2017р. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2017-78/movie>
- 24.«Хто розумніший?» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – № 3, 2017р. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2017-3/movie>.
- 25.«Чи можна бути кращим за всіх?» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – №9, 2018. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2018-9/movie>.
- 26.«Як було винайдено фруктове морозиво» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – № 1, 2017р. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2017-1/movie>.

- 27.«Як лежить багато, чи можна трохи взяти?»// Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – №7-8, 2017. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/about>
- 28.«Як ми доглядали рослини» // Джміль Журнал для дітей від 4 до 10 років, їхніх батьків і педагогів. – [Електронний ресурс]. – № 5, 2017р. – Режим доступу: <https://jmil.com.ua/2017-5/movie>.

Навчально-методичне видання

Методика навчання української мови з каліграфією: Методичні рекомендації до роботи над коміксами на уроках мовно-літературної освітньої галузі для студентів денної форми навчання спеціальності 013 «Початкова освіта» ОС «Молодший бакалавр»

Укладач *М.В. Лавренова*

Тираж 10 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №
4916 від 16.06.2015 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>